

Kutludağ, Şerif-Türktaş, M. Metin (2013), Prof. Dr. Önder GÖÇGÜN ile Bir Söyleşi, Önder Göçgün'e Armağan Cilt:1, Ed: Mithat Aydın, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Yayınları

PROF. DR. ÖNDER GÖÇGÜN İLE BİR SÖYLEŞİ

Şerif KUTLUDAĞ*
M. Metin TÜRKTAŞ**

Sayın hocamız Prof. Dr. Önder Göçgün'ün Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'ndeki Bölüm Başkanlığı odasındayız.

-Sayın hocam ilk olarak bize biraz kendinizden bahseder misiniz?

15 Mayıs 1945 tarihinde, Oğuz Türklerinin Denizli merkezindeki en eski yerleşim yerlerinden birisi olan Musa Mahallesi'nde üç erkek kardeşin ortancası olarak doğdum. Babam, Kiremitçi Mahallesi'nin yerli ailelerinden Çanakkale ve İstiklâl Savaşı gazisi Yörük Mehmet Efe'nin oğlu Mehmet Salih Bey; annem de, babamın oturduğu semtin hemen altında yer alan Musa Mahallesi'ndeki Kanburlar sülâlesinin kızı, Nakış Hocası Müzeyyen Hanım idi. Ağabeyim Samim, İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi mezunu Metalürji Yüksek Mühendisi'dir. Kardeşim Dünder da, yıllarını baba mesleği spora vererek, Nazilli ve İzmirspor kulüplerinde futbol oynadı ve uzun yıllar, Denizli'de Kapalı Spor Salonu yanındaki Göçgün Spor Mağazası'nı işlettikten sonra emekli oldu.

Çocukluğumun ilk senelerinde, yani 1946-1949 arasında; "Denizli'deki çocuklarda yaygın olan mide enfeksiyonu dolayısıyla ciddi dönemler geçirdiğimi ve aileme hayli sıkıntılı ve korkulu zamanlar yaşattığımı, hatta o arada bazı yaşlılarımın öldüğünü, benim ise önce Allah'ın yüce yardımı, sonra da Denizli Askerî Fırkası'nda görevli bir Doktor Binbaşı'nın sürekli kontrolü altında tutulmam ve onun büyük gayretleri sayesinde hayatta kaldığımı" söylemişlerdi. Bu hastalığı atlattıktan ve hayata bağlandıktan sonra, hayli rahat ve el üstünde bir çocukluk dönemi yaşadım.

Babam, 1922 yılına dayanan eski Denizlispor'un emektar oyuncusu, kaptanı ve hocası olarak 50 yıl Türk sporuna, -futbol başta olmak üzere- bedenen ve fikren hizmet vermiş bir spor adamı idi. O

---

* Öğr. Gör., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü DENİZLİ, mturktas@pau.edu.tr

** Öğr. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü DENİZLİ, skutludag@pau.edu.tr

arada spor azmi, terbiyesi ve disiplini ile kazandığı yüksek başarı sayesinde, 1930-31 yıllarında İstanbul’da, Zeki Rıza Sporel, Ali Sami Yen, Ulvi Yenal, Büyük Fikret, Leblebi Mehmet, Hakkı Yeten, Nuri Togay ve kendisinden küçük Gündüz Kılıç gibi döneminin diğer ünlü birçok futbolcu ve sporcusu ile yakın arkadaş olmuş, kendileriyle yan yana, ya da karşı karşıya gelerek, Fenerbahçe Futbol Takımı’nda, “Küçük Salih” lâkabı ile sol-iç ve sol-açık mevkilerinde top koşturmuştu. Ancak; “şehrinin sana ihtiyacı var!” gerekçesi ile Denizli’den Fenerbahçe’ye lisansını göndermedikleri için, çok sevdiği Fenerbahçe’den ayrılarak, tekrar Denizli’ye dönmek zorunda kalmıştı.

Bu bağlamda, benim çocukluğum da babamın sportif, sosyal ve kültürel platformdaki aktiviteleri dolayısıyla hayli hareketli, renkli ve huzurlu geçti, diyebilirim. Nitekim, daha henüz 5-6 yaşlarımda iken, Denizli’deki spor kulüpleri yararına babamın ve arkadaşlarının o zamanlar Denizli şehir merkezindeki -İstanbul’daki Emek, Süreyya, Elhamra sinemalarına eşdeğer durumdaki ve maalesef sonradan yanan- ünlü Himaye-i Etfâl (Çocuk Esirgeme Kurumu) Sineması’nda düzenledikleri Muhsin Ertuğrul, Sadi Tek, Vasfi Rıza, Hazım Körmükçü, Nuri Genç, Dümbüllü İsmail Efendi, Atıf Kaptan tiyatro kumpanyalarının temsilleri ile Zâti Sungur’un illüzyon gösterilerini ve Münir Nureddin Selçuk, Safiye Ayla, Sabite Tur Gülerman, Hamiyet Yüceses, Muallâ Mukadder, Perihan Altındağ Sözeri, Müzeyyen Senar konserlerine, hiç çocuk kabul etmedikleri halde, -babamın hatırı ve herhalde biraz sakın ve söz dinleyen biri olarak gördükleri için- beni alırlar, ben de bir koltukta sessiz bir şekilde oynanan temsilleri seyreder, konserleri izlerdim. Herhalde, tiyatro sanatına ve öncelikle Türk Müsıkisi’ne, sonra da genel anlamda müzik sanatına bağlılığım, hayranlığım ve ileriki yıllarda tiyatro ve müziğe duyduğum yakın ilgi de buradan geliyor, diye düşünürüm.

O arada, Türk gençlerine havacılığı sevdirmek amacına yönelik olarak çalışmalar gerçekleştiren Türk Kuşu da, babamın Ankara nezdindeki gayretleri ile -sanırım 1953 yılı Mayıs veya Haziran ayında olacak- Denizli’ye gelmişti. Babam, Atatürk’ün yanında yetişen ilk kadın pilotumuz Sabiha Gökçen merhumu yakından tanyordu. Bir gün beni de yanına alarak, Sabiha Hanımefendi’nin Denizli’de kaldığı Meserret Oteli’ne götürdü ve kendisiyle tanıştırdı. O zamanlar, -şimdi adı Hacı Halil Bektaş İlkokulu olan- Selçuk İlkokulu 3. sınıfında okuyordum. Merhum Sabiha Gökçen, başımı okşayarak sevdikten sonra derslerimi, neler okuduğumu, ilgilendiğim

şeyleri sordu. Arkadaşlarımla birlikte, Atatürk'ü ve kurduğu Cumhuriyet'i çok iyi tanımamız, anlamamız, O'nun yolunda vatana, millete lâyük dürüst, çalışkan, milliyetçi gençler olarak yetişmemiz gerektiği yolundaki sakin ve o ölçüde heyecan uyandırıcı sözleri hâlâ kulaklarımdadır. O sırada babamdan, süt konusunda bir isteği ve ricası oldu. Babam da bu görevi bana verdi ve ben de her sabah, mahallemizdeki üretici komşumuzdan aldığım birer şişe sütü Meserret Oteli'ne götürdüm. Bu gidişlerimde, Sabiha Gökçen Hanım'ı her görüşümde, sanki Atatürk'ü karşımda bulmuş gibi olmanın mutluluğu ile içim sevinçle dolu oluyordum.

Bu geçmiş günlerden 40 yıl sonra, talih beni merhum Sabiha Gökçen ile birlikte Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu çatısı altında birlikte çalışma, tekrar görüşme, kendisini dinleme şansını ve imkânını verdi. Bu da benim için ayrı bir gurur ve mutluluk vesilesi oldu.

Öte yandan, 1960'lı yıllarda ben de amatör olarak futbol ve basketbol oynadım, sevdiğim yüzme ve yürüyüş, dağcılık sporu ile de yakından ilgilendim. Bu ilgim, futbol ve basketbolda artık seyirci; yüzme ve yürüyüşte de kontrollü şekilde fiilen halen devam etmektedir.

Denizli merkezindeki, -önceki adı İsmet Paşa İlk Mektebi olan ve 1952'de Demokrat Parti tarafından bu ismi değiştirilen- Selçuk İlkokulu'nu bitirdikten sonra, halkımızın "Koca Mektep" adını verdiği Denizli Lisesi'nin önce Orta, sonra da Lise kısmına devam ettim. 1964 yılında da, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı (Türkoloji) Bölümü'ne kaydoldum. O arada, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nun açtığı sınava katıldım ve merhum hocalarım Nihad Sami Banarlı, Orhan Şaik Gökyay, Behçet Necatigil ile Ahmet Kabaklı'dan oluşan komisyon önünde, bu sınavı 1. sırada kazanarak, oraya da kaydoldum. 4 yıl sonra, yani 1968'de her iki kurumdan da başarıyla mezun oldum.

-Sayın hocam, Türk Dili ve Edebiyatını niçin tercih ettiniz?

Türk Dili ve Edebiyatı'nı tercih etme sebepimin başında, çocukluk ve ilk gençlik yıllarımdan itibaren şiir, hikâye, roman, tiyatro gibi edebî türler başta olmak üzere; çeşitli edebiyat ve fikir eserlerini okuma isteğimin yanı sıra, benim de yazmayı çok sevmemin, nihayet bu yolda araştırmalar gerçekleştirme heyecanımın ve araştırmacı kimliği ile kitap, kütüphane ve arşivleri tarayarak eserler

ortaya koyan, bilgilendiren, aydınlatıp yol gösteren, böylece kendini yetiştiren ve çeşitli imkânlar sağlayan milletine olan borcunu da ödeyen bir bilim adamı olma arzusunun geldiğini, söyleyebilirim.

-Yüksek lisans, doktora ve doçentlik tezleriniz hakkında bilgi verir misiniz?

Yüksek Lisans ve Doktoramı, 1970’li yıllarda Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı ve aynı zamanda, Edebiyat Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi Dekanı olarak da hizmet vermiş bulunan merhum Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil Hocam’ın asistanı olarak Yeni Türk Edebiyatı sahasında yaptım. O yıllarda, “Yüksek Lisans” ifadesi yerine, “Doktora Öncesi Hazırlık Çalışması” deniyordu. Namık Kemal üzerine hazırladığım Doktora tezimi, 1977’de Pekiyi derece ile tamamladım. 1982’de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde Doçent, 1988’de de, Selçuk Üniversitesi’nde Profesör oldum.

-Mesleğinizle ilgili yorumlarınız nelerdir. Bize mesleğiniz hakkında neler söyleyebilir siziz?

Mesleğimle ilgili yorumlarıma gelince: Bir defa mesleğimi ve hele hele Edebiyat hocalığını, akademisyenliğini ve araştırmacılığını çok seviyorum. Yeniden dünyaya gelsem, tereddütsüz aynı mesleği ve branşı seçeceğimi rahatlıkla söyleyebilirim. Bir saatlik okumanın, yarım saatlik yazmanın huzurunu ve mutluluğunu bana başka bir mesleğin vereceğini hiç sanmıyorum. Bakın, ben size bir sırrımı da vereyim: Lise’yi bitirdiğim zaman Hukuk, İktisat ve Mühendislik Fakülteleri’ne girebilecek durumda idim. Ancak, hiçbirine gidip kaydolmak içimden gelmedi. Bir ara, Hava Harp Okulu’na veya Konservatuar’ın Tiyatro Bölümü’ne yönelme isteği içimde uyandı. Ama sanatı, edebiyatı, okumayı seven, sanatkâr ruhlu, ince bir insan olan rahmetli annemin, içimdeki edebiyat zevkini tekrar tekrar uyandıran tetikleyici teşvikleriyle olacak, artık fazla düşünmeye gerek kalmadan, zaten kazandığım İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü’ne kaydımı yaptırdım.

-Sayın Hocam, Türk Edebiyatı içerisinde yeni Türk Edebiyatı’nı seçmedeki gayeniz ne idi?

Türk Edebiyatı içinde Yeni Türk Edebiyatı’nı seçmemde, sahanın dünya çapında iki büyük uzmanı olan merhum Prof. Dr.

Mehmet Kaplan ve merhum Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil hocalarımın yanı sıra, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'ndan hocam, Edebiyat Tarihçisi ve aynı zamanda Yahya Kemal Enstitüsü Kurucu Müdürü olan merhum Nihad Sami Banarlı'nın yönlendirmesinin çok önemli bir payı vardır. Aslında, merhum Mehmet Kaplan Hocam, talebeliğim sırasında önce Lisans Tezi'ni kendisinin yanında hazırlamamı ve mezuniyet sonrasında da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde yanında asistanı olarak çalışmamı istiyordu. Bunu, bana birkaç defa söyledi ise de, uygun kadro bulunamadığı için, bu iş gerçekleşemedi. Bunun üzerine, hem Kaplan ve hem de Banarlı hocalarım; benim Erzurum'a, yakın dostları ve meslektaşları M. Kaya Bilgegil Hoca'nın yanına gitmemi ve Yeni Türk Edebiyatı sahasında çalışmamı, istediler. Böylece, Temmuz 1973'den itibaren, Kaya Bilgegil Hocam'ın asistanı olarak, kendisinin danışmanlığında Yeni Türk Edebiyatı sahasında çalışmalara başladım. Buna bağlı olarak, 1982'deki Doçentlik ve 1988'deki Profesörlük kariyerlerim de aynı alanda, yani Yeni Türk Edebiyatı sahasında gerçekleşti.

-Sayın hocam, öğrenin hayatınız boyunca birçok önemli hocadan ders aldığınızı biliyoruz. Bunlar içerisinde unutamadığımız hocalarınız kimlerdir?

Öğrenim hayatım boyunca unutamadığım hocalarımın en başında, Denizli Merkez Selçuk İlkokulu'nda uzun yıllar görev yapmış olan, Cumhuriyet'in ilk kadın öğretmenlerinden, bütün şehrin yakından tanıdığı ve büyük saygı duyduğu Pakize Akçal Hanımefendi gelir. Bize kalem tutmayı, yazı yazmayı, okumayı ve sürekli okuma şevkini, heyecanını veren, içimizde ilk araştırma merakını uyandıran; asıl önemlisi de hepimizi Atatürk, Cumhuriyet, yurt, millet ve bayrak sevgisiyle yetiştiren, bunlarla birlikte inancımıza ve geleneklerimize de saygı ve bağlılık duygularıyla yetiştiren; özelde beni, o yıllarda "tahrir" adı verilen yazı yazmaya ve yazdıklarımı okulun çıkardığı "Selçuk" adlı gazetede yayımlamaya yönlendiren de o büyük insandır. Eşi İlhan Akçal Beyefendi de, Ortaokul'da Türkçe hocamız oldu ve ondan da zengin bir kelime kültürü kazandığımı, söyleyebilirim. Her ikisi de nur içinde yatsınlar!

Sonra, Lise'de Edebiyat zevkini doğrudan aldığım, "Habis Ekrem" lâkabıyla Denizli'de ün kazanmış bulunan Ekrem Erkmen hocam gelir. 1934'den 1960 yılına uzanan çizgide, çeşitli aralıklarla Denizli Lisesi'nde Edebiyat öğretmeni olarak hizmet veren merhum

Ekrem Erkmen hocamız; kelimenin tam anlamıyla “edebiyatı yaşayan ve yaşatan”, dolayısıyla şiir ve özellikle tiyatro türleri başta olmak üzere, yıllarca öğrencilerine edebiyatı sevdiren ayrıcalıklı, seçkin bir kişilik özelliğine sahipti. İzninizle, Lise yıllarımda, engin bilgisi, titiz dikkati ve sanatkâr edâsıyla verdiği derslerinde beni hayli etkileyerek, edebiyat mesleğine yönlendirenlerden birisi olduğuna inandığım bu merhum hocamı, biraz tanıtayım:

1326 (1910) yılında Taşkent’de doğan, ilkokulu orada tamamladıktan sonra İstanbul’a gelerek, 30 Temmuz 1929’da İstanbul Erkek Lisesi’ni bitiren Ekrem Erkmen hocam; daha sonra benim de okuduğum, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü’nde Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü, Yahya Kemal, Ferid Kam gibi çok seçkin isimlerin talebesi olarak yetiştiikten sonra, 1934 yılında mezun oldu.

31 Ekim 1934’de, Denizli Lisesi’nde Edebiyat öğretmenliğine başladı ve 6 Ekim 1938’e kadar bir yıl bu görevini sürdürdü. Daha sonra atandığı Kayseri Lisesi’nde, 8 Ekim 1938’den 9 Ekim 1944 tarihine kadar çalıştı. Bunu, 18 Ekim 1944’den 3 Ekim 1948’e kadar süren Adana Öğretmen Okulu Edebiyat öğretmenliği görevi izledi. 4 Ekim 1948’de başlayan Adana Erkek Lisesi’ndeki görevini ise, 4 Kasım 1950’ye devam ettirdi.

Adana’dan sonra tekrar Denizli’ye dönen hocamız, bu defa Denizli İsmet İnönü Lisesi’nde 11 Aralık 1950 tarihinde başlayan Edebiyat hocalığını, 31 Aralık 1962’ye kadar aralıksız olarak on iki yıl sürdürdü. Ocak 1963’den sonra ise, İstanbul Anadoluhisarı Ortaokulu Müdürlüğü’ne atanarak, meslek hayatını orada noktaladı. Babamın da, -özellikle spora merakı dolayısıyla- yakın dostu idi. Bu bakımdan, zaman zaman ders dışında da kendisiyle görüşüp konuşma imkânım olurdu.

Fakülte hayatımda ise, -“unutamadığım” demeyelim; çünkü, hocalarımla hiçbirini unutmam mümkün değil; herhalde, üzerimde, bilgi ve görgü birikimimde en çok katkısı olanlar demek daha doğru olur- bunların önde gelenleri; merhum hocalarım Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil ile Edebiyat Tarihçisi ve o yıllarda Yahya Kemal Enstitüsü Müdürü ve vaktiyle, Kaya Bilgegil hocamın da İstanbul Kabataş Erkek Lisesi’nden edebiyat hocası olan, Nihad Sami Banarlı’dır.

-Hatırasını paylaştığınız önemli edebiyatçılarımız kimlerdir?

Bizzat tanıdığım, görüştüğüm, o arada kendileriyle ilgili izlenimlerim, tespitlerim olan önemli edebiyatçılarımız ve edebiyat dünyası ile ilişkisi bulunan isimlerden bazıları, şunlardır:

- Faruk Nafiz Çamlıbel
- Behçet Necatigil
- Orhan Şaik Gökyay
- Nihad Sami Banarlı
- Ziyad Ebuzyia
- Necip Fazıl Kısakürek
- Raif Yelkenci
- Taha Toros
- Munis Faik Ozansoy
- Muhtar Tevfikoğlu
- Şükrü Elçin
- Fevziye Abdullah Tansel
- Müjgan Cunbur
- Recep Bilginer
- Refik Erduran
- Haldun Taner
- Orhan Asena
- Behçet Kemal Çağlar
- Fazıl Hüsnü Dağlarca
- Bedri Rahmi Eyüboğlu
- Tarık Buğra
- Mustafa Necati Sepetçioğlu
- Mehmet Önder
- Cengiz Aytmatov
- Bahtiyar Vahabzâde
- Cahit Okurer
- Süheyl Ünver
- Feyzi Halıcı
- Mehmet Çınarlı
- İlhan Geçer
- Yahya Akengin
- Semih Seren
- Ayhan Doğan
- Cengiz Bektaş

- Gültekin Samancı (Samanođlu)
- Ahmet Kabaklı
- Yavuz Bülent Bakiler
- Coşkun Ertepinar
- Sabahat Emir
- Remzi Özçelik
- Kerim Aydın Erdem
- Tahir Kutsi Makal
- Ahmet Tufan Şentürk
- Nail Tan
- Âşık Şeref Taşlıova
- Asım Gönül (Mehmet Akif'in manevî oğlu)
- Osman Ocak Nakibođlu
- Muallâ Anıl
- Nevin Korucuođlu
- Avni Anıl
- Şevket Beysanođlu
- Edip Kayhan Özışık (merhum Bestekâr Şekip Ayhan Özışık'ın şair, yazar ve bestekâr olan ağabeyi)
- Reşid İskenderoğlu (Cahit Sıtkı Tarancı'nın teyzesinin, - kendisi de şair olan- oğlu)
- Behçet Mahir ... v.d.

(Bunlarla ilgili hatıralarım, önümüzdeki yıllarda yayımlamayı plânladığım, “Geçmişten İzler” adlı kitabımda yer alacaktır.)

-Çok sayıda yüksek lisans ve doktora öğrencisi yetiştirdiniz. Bu öğrencilerden şu anda ülke genelinde önemli görevler üstlenmiş olanlar var mıdır?

Gerek akademisyen sıfatıyla Lisans, Yüksek Lisans, Doktora ders aşamalarında okuttuğum, Doçentlik, Profesörlük çalışmalarında emek ve destek verdiğim; gerekse, idareci olarak birlikte çalıştığım, yetişmelerinde kendilerine yol gösterdiğim, hizmet verdiğim isimlerden şu anda hatırıma gelen bazıları, üstlendikleri üst düzey görevleri itibariyle şunlardır:

- Prof. Dr. Osman Horata, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı ve Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanı
- Prof. Dr. Rıza Ayhan, Gazi Üniversitesi Rektörü

- Prof. Dr. Ramazan Korkmaz, Ardahan Üniversitesi Rektörü
- Prof. Dr. Musa Duman, Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Rektörü
- Prof. Dr. Halim Seraslan, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölüm Başkanı
- Prof. Dr. Sait Yücel, Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı
- Doç. Dr. Mithat Aydın, Pamukkale Üniversitesi Atatürk Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü
- Doç. Dr. İzzet Kara, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekan Yardımcısı

-Günümüz Türk Dünyasındaki Türk Edebiyatı ile ilgili yapılan çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Günümüz Türk Dünyası'nda, gerek Türkiye'deki ve gerekse çeşitli Türk topluluklarındaki Türkologlar tarafından, Türk Dili, Türk Edebiyatı sahasında hayli dikkat çekici ve o ölçüde değerli çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Sanırım, bunların en önde geleni ve geniş kapsamlı olanı; değerli meslektaşımız Sayın, Prof. Dr. Sadık Kemal Tural Bey'in Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı sırasında proje çalışmalarına başlanan ve Atatürk Kültür, Dil ve tarih Yüksek Kurumu Başkanlığı sırasında 4 kategoride, toplam 37 ciltte tamamlanan, benim de "Türk Dünyası Edebiyat Tarihi" Çalışma Grubu Başkanlığı'nı üstlendiğim, "Türk Dünyası Ortak Edebiyatı"dır. Bunun dışında, Kaşgarlı Mahmud ve Ahmed Yesevî'den Ali Şîr Nevâî'ye, Fuzûlî'den Haydar Baba, Nebi Hazrî, Bahtiyar Vahabzâde, Abdullah Tukay'a kadar birçok seçkin isim hakkında Türk Dünyası'nda hazırlanmış bulunan, ciddi emek ürünü birçok monografik çalışmalar da söz konusudur.

-Şimdiye kadar hangi üniversitelerde çalıştınız?

Şimdiye kadar Atatürk, Selçuk, Dicle ve Pamukkale Üniversiteleri'nin Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakülteleri'nde çalıştım. Bunun yanı sıra, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde de Lisansüstü dersler verdim.

-Sayın hocam uzun yıllar ülkemizin değişik üniversitelerinde çalıştıktan sonra memleketiniz olan Denizlideki Pamukkale Üniversitesine gelmekteki amacınız ne idi?

İstanbul, Malatya, Diyarbakır, Erzurum, Konya ve Ankara'dan sonra, doğup büyüdüğüm Denizli'ye de hizmet vermek, böylece bu beldeye olan minnet ve şükran borcumu ödemek için Pamukkale Üniversitesi'ne geldim, diyebilirim. Bunda biraz da, çocukluğumun ve ilk gençlik yıllarımdan geçtiği, -ve yazık ki, gittikçe kaybolmaya yüz tutmuş- eski mekânlarda, artık birer hatıra olmuş geçmiş günlerimi, - subjektif platformda dahi olsa- tekrar yaşamak isteğişimin hayli rolü oldu, sanırım.

-Yurt içi ve dışında hangi kurumlarda ne gibi görevlerde bulundunuz?

Bugüne kadar görev aldığım, hizmet, emek ve destek verdiğim, temasta bulunduğum kurumlar ile kuruluşlar, periyodik çerçevede şunlardır:

- Beden Terbiyesi Denizli Bölge Başkanlığı
- Denizli Gazetesi
- İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Talebe Cemiyeti
- İstanbul Üniversitesi Öğrenci Birliği
- İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Talebe Cemiyeti
- TRT İstanbul Radyosu
- Malatya Turan Emeksiz Lisesi
- Diyarbakır Eğitim Enstitüsü
- Atatürk Üniversitesi
- Selçuk Üniversitesi
- Dicle Üniversitesi
- Gazi Üniversitesi
- Pamukkale Üniversitesi
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi
- Azerbaycan-Bakü Uluslar arası Slavyan Üniversitesi
- Kazakistan-Türkistan Ahmet Yesevî Üniversitesi
- Özbekistan-Taşkent Devlet Üniversitesi
- Nahçıvan Devlet Üniversitesi
- Kırgızistan-Bişkek Manas Devlet Üniversitesi
- Kültür ve Turizm Bakanlığı

- Milli Eğitim Bakanlığı
- Konya Kültür ve Turizm Vakfı
- TRT İstanbul Radyosu
- TRT Ankara Radyosu
- TRT Ankara Televizyonu
- TRT Diyarbakır Bölge Radyosu
- TRT Diyarbakır Televizyonu
- Türkiye Anıtlar Derneği
- Denizli Müze Kent Girişimciler Derneği
- Hayat Mecmuası Tarih Edebiyat Dergisi
- Türkiye-Pakistan Dostluk Derneği
- Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
- Yükseköğretim Kurulu
- Ankara Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı
- Türk Kütüphaneciler Derneği
- Anıtkabir Derneği
- Cafer Sadık Abalıoğlu Vakfı
- DOÇEV (Denizli Orman ve Çevre Vakfı)
- Türkiye Kızılay Derneği
- Türkiye Verem Savaş Derneği
- TEMA Vakfı
- Ziya Gökalp Üniversitesi Gerçekleştirme ve Yaşatma Derneği
- Türkiye İş Bankası Genel Müdürlüğü
- Konya Gazeteciler Cemiyeti
- Denizli Gazeteciler Cemiyeti
- Denizli Kültür ve Sanat Platformu
- Denizlispor Kulübü
- DEHA Televizyonu
- DEHA Gazetesi
- Denizli Trafik Kazalarını Önleme Derneği
- Denizli Yetim ve Acizleri Koruma Vakfı
- Denizli Kültür ve Sanat Vakfı
- Denizli Lisesi Mezunları Derneği

-Sayın hocam, Türk edebiyatının bugünü ve geleceği hakkında neler düşünüyorsunuz?

Türk Edebiyatı; dalları, yaprakları, çiçekleri ve nihayet edebî eser halinde karşımıza çıkan meyveleri ile dünden bugüne, bugünden

yarınlara uzanan bir ulu ağaç gibidir. Edebiyat; şiirden başlayarak hikâye, roman, tiyatro ve deneme'ye kadar, bir yeniden doğuştur; hayatı ve insanı bilinmeyen yönleriyle yeniden keşfedmiştir. Merhum, Ahmet Hamdi Tanpınar hocamızın ifadesiyle; “devam ederek değişmek, değişerek devam etmek” anlayışı, hayat misali, edebiyatın da temel hareket noktasını oluşturur ve oluşturmalıdır. Onun için, bilimde olduğu gibi, sanatta ve onun önemli şubesini teşkil eden edebiyatta da, değişimden korkmamak gerekir. Çünkü, gelişmeye ve yenileşmeye, ancak bu şekilde ulaşılır. Edebiyatımız, dün olduğu gibi bugün de böyle bir sürecin içindedir ve yarın da böyle olacaktır. Bu gerçeği görmek ve kabullenmek, bundan da korkmamak gerekir. Büyük Yunus bunu, “hergün yeniden doğarız, bizden kim usanası” sözüyle çok güzel ifade eder.

Fen, pozitif bilimler ve bunların neticesi demek olan Medeniyet, sert ve katı bir karakter arz eder. Buna karşılık sanat, edebiyat, elastikîdir, yani esnektir; insanın şartlara, zamana ve mekâna bağlı olarak farklılık gösteren duygularını, düşüncelerini ifade yolunda, değişkenlik özelliği gösterir; bu çerçevede, her türlü yoruma, değerlendirmeye de açıktır. Bu sayede edebiyat ve sanat, insanın kendini daha iyi tanımasını sağlar; ruhunu, iç dünyasını, onu o yapan yapan değerler sistemini, ne olduğunu ve nasıl olması gerektiğini hatırlatır ve gösterir.

Bence; kendini tanımak, anlamak, dış ve iç gerçekleri iyice görerek gelişmek, olgunlaşmak yolunda, nasıl ve ne şekilde davranılması gerektiğini bilmek, öğrenmek isteyenler; nazımdan nesire gerçek anlamda edebî değeri olan eserleri dikkat ve titizlikle okumalıdır; hatta, -tıpkı Atatürk'ün yaptığı gibi- bunlardan notlar çıkarıp, üzerlerinde derinliğine düşünerek; neyi, nerede, ne zaman, nasıl yapmaları gerektiği hususunda edebiyatın yol göstericiliğinden faydalanmasını ve aynı zamanda başkalarına faydalatmasını da bilmelidirler.

Sorunuza bir cevap olmak üzere, bugünkü edebiyatımızı, gittikçe şiirleşen nesir; nesirleşen şiir tarzında değerlendirmek mümkün ve doğrudur, sanıyorum. Çünkü bu anlayış ve yaklaşım tarzı, Servet-i Fünûn'dan günümüze, kendi içinde bir akış halinde adım adım gerçekleşmiş bulunmaktadır. Klasik dönem şiirinde ve nesrinde bir yekpare oluş, yani kendi içinde kendi iç nizamını, düzenini kurmak esastır. Onun için, Divân şiirinde her beyit, bir mükemmeliyet disiplini içinde kendi başına bir bütündür. Aynı şekilde, eski

Münşeatlar'da, yani nesir yazılarında da baştan sona hendesî, geometrik bir nizam; yer yer mutantan, şatafatlı, görkemli, gösterişli ifadeler ve çeşitli edebî sanatlarla renklendirilerek zenginleştirilmiş bir, "kendi kendine oluş"u, karşımıza çıkarır.

Bu söyleyişler daha sonra yerini; bu yolda büyük kolaylıkları beraberinde getiren, "Sehl-i Mümteni" sanatı yoluyla ve günlük konuşma diliyle mısralar kaleme almaya ve Halk Şiiri geleneğimizde en geniş şekilde ifadesini bulan, "teklifsiz üslûp" adını verdiğimiz bir "senli-benli oluş"a bırakır. Aynı şekilde, Tanzimat sonrası nesirde de, -bilhassa hikâye ve romanda- Ahmet Midhat Efendi'den başlayarak, canlı bir değişim ve gelişim periyodu içinde günümüze kadar ulaşır.

Burada, edebiyatın malzemesini oluşturarak, insanı önce kendinin, sonra da insanlığın gerçeğine ulaştıran dil, son derece önemli bir faktör olarak karşımıza çıkar. Edebî eserlerde dilin bir yandan gerçeklere yaklaşıtrıcı, hatta giderek iç içe getirici; bir yandan da çeşitli remizler, mazmunlarla yüklü sembolist yaklaşımlar çerçevesinde gerçekleri örten vasfı, niteliği vardır. Hangi şekilde olursa olsun, dil ile onun en mükemmel şekildeki ifade mekanizmalarını içinde barındıran edebiyat, insan; insan da, edebiyat demektir.

Bugün ve yarınlar için, edebiyatın hedefi; temel malzemesini oluşturan dili, çok iyi, anlamlı ve etkili bir şekilde kullanarak; her alanda modern teknolojinin getirdiği imkânlarla donanmış, aynı zamanda millî, kültürel değerlerini çok iyi kavramış, özümsemiş ve bağınazlıktan uzak bir şekilde her türlü inanca, görüşe, duyuşa, düşünüşe saygılı ve kendi varlık bilincinin farkındalığı içinde Atatürk inkılâplarına, demokratik ve lâik Cumhuriyet'e gönülden bağlı, aktif, dinamik; okuduğu edebî eserler vasıtasıyla duyu ve düşünce dünyası ile sezgi gücünü de geliştirerek insanî değerlerle bütünleşmiş, dürüst, çalışkan, olgun, kibar, anlayışlı, tam anlamiyle kendisine güvenilir "yeni bir insan modeli" ortaya koymak olmalıdır, diye düşünüyorum.

-Meslek hayatınız boyunca biriktirdiğiniz binlerce kitap olduğunu biliyoruz. Bu kitapları nasıl değerlendirmeyi düşünüyorsunuz?

Sayıları 15 bin civarında olan kitap ve periyodiklerimin 11 binini, bugüne kadar Pamukkale Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ne -hiçbir karşılık beklemeden- vakfettim, bağışladım. Hedefim, -şartlar

elverdiği takdirde- bu sayıyı 15 ve hattâ 20 bine ulaştırmak ve hepsini, milletime bir yâdigâr olarak bırakmaktır.

-Erzurum ve Diyarbakır'da uzun süreli görevleriniz oldu. Şu anda ülkemizde yaratılmaya çalışılan yapay gündemler de dikkate alındığında yöre insanımızla ilgili neler söylemek istersiniz?

Evet, ifade ettiğiniz gibi, 45 yıllık meslek hayatımın 22 yılı; Malatya, Erzurum ve iki ayrı dönemde de Diyarbakır olmak üzere, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da geçti. Kızım Pelin, 1973 Diyarbakır; oğlum Türker de, 1976 Erzurum doğumludur.

Bu bakımdan, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun ekonomik, sosyal ve kültürel gerçeğini, illerinden ilçelerine ve hatta bazı köylerine kadar yakından gördüğümü, bildiğimi ve yaşayarak öğrendiğimi, söyleyebilirim.

Dünyanın en güzel coğrafyasında yer alan, tarihî, kültürel zenginlikleri ile eşi benzeri bulunmayan bu güzel ve aziz vatan topraklarında; doğudan batıya, kuzeyden güneye kadar hangi kültürel alt kimliğe sahip olursak olalım; milletçe çeşitlilik, aynı zamanda zenginlik kaynağımızı oluşturan ve herkes için gerekli olan üniter yapımızın bozulmaması, zarar görmemesi için, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı üst kimliği ile barış ve huzur içinde bir arada yaşamamız gerektiği anlayışı ve gerçeği çerçevesinde, hepimiz bir bütünün ayrılmaz ve asla da ayrılmaması gereken parçalarıyız. Her hususta olduğu gibi, bu konuda da daima yapıcı, birleştirici, bütünleştirici bir anlayışa sahip bulunmak ve böyle davranmak, kesin bir zarurettir.

Geçmişe dayalı bir gerçek olarak Türkler, tarih boyunca en eski zamanlardan beri farklı inanç ve kimlikteki kavimleri, toplulukları barış ve huzur içinde yaşatmak temeline dayalı İmparatorluk tarzında devletler kurmuşlar ve her topluluğu, aynı vatan toprakları üzerinde adil ölçüler içerisinde, aynı haklara sahip birer aslı unsur olarak bir arada bulundurma üstün başarısını göstermişlerdir. Dünyada, İmparatorluk düzeyinde varlık oluşturmuş hiçbir devlette; bütünüyle hakka, hukuka ve insan haklarına dayalı biçimde bu birleştirip bütünleştirme fenomeni, olgusu söz konusu değildir. Çünkü dışımızdaki İmparatorlukların hemen hepsi de, sömürgeci ve asimile edici, yani başta din ve gelenekler olmak üzere; kendine benzetici ve giderek ortadan kaldırıcı bir anlayışla hareket etmişler; böylece, diğer kavim ve topluluklara mensup insanları, önce sömürerek, sonra da

zulme dayalı baskıcı tavırlarla, gerektiğinde ezerek ve hatta yok ederek, yalnız ve ancak kendileri egemen olmuşlardır.

Geçmişte sahip bulunduğumuz büyük imparatorluklar gibi, büyük Atatürk'ün kurduğu ve doğrudan doğruya halkın egemenliğine dayanan Türkiye Cumhuriyeti Devleti de; bütün kurum ve kuruluşları, üstün gücü, kudreti ile güvenilir ve egemen bir varlık olma niteliğini korumak, yaşatmak zorundadır. Bunun temelinde de, hiç şüphesiz millî birlik ve bütünlük anlayışı, inancı, ruhu yer alır. İnsan, kendi sosyal şartlarına bağlı olarak, kendi iç ve dış dinamiklerini hazırlayan ve ona göre yaşayan, yaşayışını düzenleyen bir varlıktır. Onu, toplumla kaynaştırarak bir bütün halinde sosyal nizamı, düzeni kuran da, devlettir. Fert ve devletin uyumlu birlikteliği ve dayanışma ruhu ise, ulusal bütünlüğünün sağlamlığını oluşturur.

Devletin sürekliliği; milletin birliğine ve engin hoşgörüyle bütünleşen dayanışma ruhu içerisinde, hür ve bağımsız yaşaması şartına bağlıdır. Bu bağlamda, millî birlik; toplayıcı, birleştirici, bütünleştirici, kaynaştırıcı ve -ifade yerinde ise- kutsal nitelikli bir kavramdır.

Bu bakımdan Atatürk, çok yerinde ve haklı olarak:

“ Bir milletin başarısı, mutlaka bütün millî güçlerin aynı yönde birleşmesi ile mümkündür. Bizim her başarımız, milletin güç birliği etmesinden ve ortak hareketinden ileri gelmiştir. Eğer milletçe aynı başarıları ve zaferleri gelecekte de kazanmak ve tekrarlamak istiyorsak, aynı esasa dayanalım; birbirimizle kenetlenelim, kaynaşalım, birleşip bütünleşerek aynı şekilde yürüyelim.” demiştir.

Millî birlik; milletimizi oluşturan bütün fertlerin, yurttaşların - Anayasamız'da da belirtildiği üzere- tasada ve sevinçte, her zaman ve her yerde bir bütün oluşturmasıdır. Millet; hangi ırktan, dilden, dinden ve mezhepten olursa olsun; -tarihî gerçeklerin ışığında- karşılıklı anlayış, hoşgörü, saygı ve sevgi çizgisinde bir araya gelmiş, iç ve dış düşmanlara karşı kutsal vatan topraklarında tam anlamıyla güç ve gönül birliği içinde kenetlenmiş, kaynaşmış insanların meydana getirdiği en derin kapsamlı bir sosyal birlik'tir.

Üzerinde yaşadığımız bu güzel vatan toprakları, İzmir'den Kars'a, Edirne'den Hakkâri'ye kadar, nice şehit kanlarının bedelidir. Bu bakımdan, varlığımızı, hayatımızı kendisine borçlu olduğumuz şu kutsal vatan üzerinde; hangi felsefede, duyuş ve düşünüşte, siyasal ve sosyal görüşte, inanç ve anlayışta olursak olalım; kendimiz,

çocuklarımız, bugünümüz ve yarınlarımız için, daima birleşip bütünleşmemiz gerektiğini asla unutmamalıyız.

Özetle, büyük Atatürk'ün, 1932'de gerçekleşen Diyarbakır ziyaretinde çok anlamlı bir şekilde ifade ettiği gibi; “Diyarbakırlı, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı, hep bir ırkın evlâtları, hep aynı cevherin damarlarıdır.”

Evet, duygu ve düşüncelerimle bütünleşen bir çizgide, doğu ve güneydoğuda edindiğim bilgilere, kazandığım tecrübelere dayalı olarak, bu sorunuz etrafında söyleyeceklerim, anahatları ile bunlardır.

-Zaman zaman, bizde ve dünyada tartışma konusu olan, “edebiyat ve sanatta ideoloji” hakkında neler düşünüyorsunuz? Bu hususta, genelde sanatçılara; özelde şairlere, yazarlara diyecekleriniz var mıdır? Varsa, bunların neler olduğunu ve nasıl olması gerektiğini, lütfen açıkla mısınız?

Hay hay... Bilindiği üzere ideoloji; siyasî, hukukî, felsefî, dinî ve edebî açıdan, ayrıca moral değerler bakımından bir fikirler bütünüdür. Sanat ise; insanın, güzellikleri sergilemesi yolunda çeşitli duygularını, estetik ölçüler içinde ve zevk kriterlerine uygun düşecek tarzda ifade etmesi, demektir.

Bu çerçevede, “ideoloji” ile “sanat” birbirinden farklı fenomenler, yani biri diğerinden ayrı olgular, oluşumlardır. Bununla, sanatta ideoloji olmaz, demek istemiyorum. İdeoloji; bir sanat eserinde ve özellikle de, -ister nazım, ister nesir türünde olsun- edebiyatta; sanatçının, şairin, yazarın duygu ve düşüncelerinin teşekkülünde, oluşmasında ve o eserin gerektirdiği form, şekil içinde sergilenmesini sağlayan bir vasıta, araç, aracı konumundadır ve aslında da öyle kabul olunmalıdır.

Burada ideolojinin, -milliyetçi, muhafazakâr, reformist, devrimci, marksist, faşist, nasyonal sosyalist, dogmatik, pragmatik, fanatik, spiritüalist, ütöpik ve hatta siyasî planda iktidar, ya da muhalefet yanlısı...v.b. tarzında olması- ne ve nasıl bir vasıf, nitelik taşıdığı önemli değildir. Çünkü bunların her birinin, sanat ve edebî eser açısından bir kıymet hükmü yoktur; dolayısıyla ideolojik yaklaşımlar, sanatta tek başlarına bir değer ifadesi taşımazlar.

Özetle söylemek gerekirse; insanın duygu ve hayallerinin estetikle, yani güzellikle birleşimi demek olan sanat ile bir fikir sistematığı, düşünce kuralları bütünü demek olan ideoloji, birbirlerinden farklı, ayrı şeylerdir. Onun için, tek başına ne ideoloji

sanattır; ne de sanat, ideolojidir. Eğer durum böyle olsaydı, o zaman istisnasız her sanatçının filozof, bilgin; her bilginin de, aynı şekilde sanatçı olması gerekirdi.

Merhum, Prof. Dr. Mehmet Kaplan Hocam da vaktiyle İstanbul'da, bu konular etrafında gerçekleşen bir seminer çalışmamızda:

“Sanat bakımından materyalizm ile spiritüalizm arasında hiçbir fark görmüyorum. Bunların her ikisi de sanatta, edebiyatta şaheser ortaya koyabilmek yolunda ancak birer vasıta olabilir. Burada önemli olan, vasıta hükmündeki ideolojilerin, düşünüş sistemlerinin kullanılma tarzıdır, şeklidir.” demişti.

Bütün bu hususlar dikkate alındığında; çeşitli ideolojileri, düşünüş şekillerini sanat seviyesine çıkaran, güzellik ve estetik boyutuna ulaştıran; ifade ve temsil ettiği fikir sisteminin gücü değil; sanatın temel prensiplerine bağlılık ile aslında sanatçının yüksek ifade kabiliyeti ve gücüdür.

İşte bu noktada, kalıplaşmış ideolojilerin, katı düşünce sistemlerinin yerine; -büyük Atatürk'ün de çeşitli vesilelerle dile getirdiği gibi- ulusal değerlerle birleşip bütünleşerek, milletin gücünü temsil eden ve onun ifadesi demek olan sanat ve edebiyat eserleri ortaya koymak, asıl hedefi teşkil etmeli, temel amaç olmalıdır, diye düşünüyorum. Bu, aynı zamanda sanatın, ulusaldan uluslar arasına uzanan bir çizgide, evrensel boyutuna ve niteliğine de büyük katkılar sağlayacaktır.

-Peki, sayın hocamız; yukarıdan beri ifade ettiğiniz bütün bu noktalar dikkate alındığında, gerçek anlamda “Edebiyat” ve buna bağlı olarak, “Edebiyat Tarihi” nedir ve nasıl olmalıdır?

Efendim, -daha önce, “Belgelerle Yeni Türk Edebiyatı Tarihi -I-” adlı çalışmamda da ifade ettiğim gibi- Edebiyat; bir milletin, tarih boyunca süregelen duygu ve düşünce dünyasının, yazılı veya sözlü olarak, anlamlı ve güzel bir şekilde ifadesidir. Bu kelimenin dayandığı “edeb” kökü; “terbiye, zarâfet, nâzîklık, incelik, güzellik, bilgi, görgü, olgunluk” ve hattâ arkaik, yani en eski Arapça'da -tam Türkçe karşılığı ile- “sofra çekmek, yedirip içirmek”, kısacası “cömertlik, eli açıklık” anlamındadır. Bu bağlamda, edebiyat ve edebî eser; nazım, ya da nesir türünde ortaya konulan, insanın bilgisini ve görgüsünü artırıp, onu olumlu şekilde geliştirmeye, yoğurup olgunlaştırmaya yönelik çalışmalar bütünüdür.

Edebiyat; ortaya konulduğu ve içinde hayat bulduğu milletin, ayrılmaz bir parçasıdır. İfade yerinde ise, edebiyat; “canlılığı sürekli olan bir sosyal kurum”dur. Dolayısıyla, bir milletin dil’i başta olmak üzere; edebiyatı ve edebî eserleri ile tarihi, coğrafyası, felsefesi, dinî, siyasî, sosyal, kültürel, hattâ hukukî, ekonomik hayatı ve ahlâkî değerleri arasında sıkı bir ilişki, kopmaz bir bağ vardır.

Ayrıca edebiyat, insanın duygu ve düşünce dünyasını, aklını ve ruhunu disiplin altına alarak, terbiye eden, eğiten, onu daha iyiye, güzele ulaşma yolunda bilgilendiren, değiştirip geliştiren bir sosyal realite, yani toplumsal gerçektir ve aslında da, öyle olmalıdır.

İşte, bu hususlar çerçevesinde edebiyat ve onun dil ile ifadesi demek olan edebî eser; milletin ve giderek bütün insanlığın çeşitli yönleriyle ele alındığı, gözlemci yaklaşımlarla tahlil edildiği ve - yerine göre- eleştirel bakışla tenkid süzgecinden geçirildiği bir lâboratuvarı gibidir.

Edebiyat tarihleri ise, ortaya konulan nazım ve nesir türündeki edebî eserleri; kronolojik çerçevede, yani “*zaman-bilimsel*” olarak, tarihî süreç içerisinde gerek şekil ve gerekse muhteva (konu, içerik) bakımından bütün yönleriyle analiz eden; detaylarına inerek, ayrıntılı biçimde ele alıp değerlendiren çalışmalardır. Sonuçta edebiyat tarihleri, işte bu özellikleriyle büyük önem ve değer taşırlar.

Eskiden beri, edebiyat tarihlerinde; biyografik ve bibliyografik açıdan şairlerin, yazarların hayat hikâyeleri ile eserlerinin listesini, kaynakçalarını veren ve böylece, onların isim olarak tanıtımlarını esas alan, genel usuller “*General Methods*” uygulanagelmıştır. Gerçekte ise, edebiyat tarihleri; öncelikle edebî eserleri fikrî, tarihî, sosyal ve psikolojik özellikleriyle detaylı ve mukayeseli bir şekilde, yani ayrıntılara ve karşılaştırmaya dayalı olarak ele almalıdırlar. Tabii o arada, tahlil adını verdiğimiz derinliğine incelemeye ve hattâ gerektiğinde, -sınırlı ölçüler içerisinde- tenkide yönelinmelidir.

İşte günümüzde gerek nazım, gerekse nesir türündeki edebî eserleri, bu şekilde derinden inceleyerek, eleştirel çizgide değerlendiren “*Nisbî Usûller*”e, yani doğrudan ve öncelikli olarak edebî eserin bizzat kendisiyle ilgili çalışmalara, “*Relative Methods*” (bağlantılı, ilişkili yöntemler) adı verilmektedir.

Böylece, edebiyat tarihinde şair ve yazarların hayat hikâyeleri ile eserlerinin isim listesini esas alan eski genel hükümler, yani “*Deduction-Tümdengelim*” metodu, artık terkedilmiş; onun yerine, her edebî eseri ve edebî kişiyi, kendi dönem şartları içerisinde ele alıp

karşılaştırmaya dayalı olarak değerlendiren “*Induction-Tümevarım*” metodu benimsenmiş ve kabul edilmiş bulunmaktadır.

Bu ise, -bizim de üzerinde ısrarla durduğumuz- “*devir-şahsiyet-eser*” temeline oturmaktadır. Bir başka deyişle, bu yeni metoda göre her edebî eser; onun kaleme alındığı dönemin siyasal, sosyal, fikrî, edebî, kültürel, psikolojik şartları ve şairinin, yazarının duygu ve düşünce dünyası ile bütünleşen çizgide ele alınıp değerlendirilmektedir. Böylece, o milletin medeniyet tarihi de aydınlanmış ve zenginleşmiş olmaktadır.

Çünkü, Prof. Gustave Lanson’un da işaret ettiği gibi; “Edebiyat tarihi, aynı zamanda medeniyet tarihi’nin de bir parçasıdır”. Bu doğrultuda olmak üzere, Hiypolyte Taine de, edebiyat tarihi’ni; psikolojik, sosyal ve kültürel plâformda “bir milletin mânevî tarih’i” kabul eder ki bu hüküm, toplumsal moral değerler açısından son derece yerinde ve doğrudur.

Merhum ve aziz hocam, Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan, “ Edebiyat tarihi, edebî hadiselerin zaman çerçevesi içinde mütâlaası (tetkiki, incelenmesi) demektir.” ifadesini takiben bize, ısrarlı bir şekilde hep sunu söyledi:

“ Edebiyat tarihi, edebiyatın tarihi olmalıdır!”

Böylece, edebiyat tarihinin; şair ve yazarlara ait birtakım hayat hikâyelerinden ve eserlerin isim listesini sıralamaktan ibaret olmadığını; asıl, bizzat edebî eserlerin derinliğine tetkik ve tahliline, yani ayrıntılarıyla araştırılıp, incelenmesine dayanması gerektiğini, belirtirdi. Bunu yaparken, edebî eserlerin ortaya konulduğu dönemin tarihî, siyasî, sosyal, fikrî, edebî, kültürel ve psikolojik şartları ile sanatkârların duygu, düşünce ve moral dünyalarının da dikkate alınması zarureti, özenle vurgulardı.

*

Her yerde olduğu gibi, bizde de edebiyat; tarihî akış içerisinde Türk milletinin siyasî, sosyal ve kültürel hayatının aynası, milletimizin duygu ve düşünce dünyasının, estetik değerlerinin en mükemmel şekilde ifadesidir. Bu anlayış, Eski Türk Edebiyatı döneminde klâsik formda; Türk Halk Edebiyatı’nda, Hece vezni esas alınıp, halk şairlerinin duyuş ve düşünüşleri çerçevesinde halk tarzı ifadelerle sergilenirken; Tanzimat Sonrası’nda, Yeni Arayışlar’a girilerek; şiir, hikâye, roman, gazete, gazetecilik, tiyatro, edebî tenkid, edebiyat tarihi, edebî mektup, edebî makale, deneme tarzında ortaya konulan yeni edebî türlerde kendini göstermiştir.

-Bu güne kadar yapmayı düşünüp de henüz gerçekleştiremediğiniz planlarınız var mıdır?

Bugüne kadar yapmayı düşünüp de, gerçekleştiremediğim hemen hemen pek bir şey yok gibidir. Bununla birlikte; kanun, keman gibi bir enstrümanı ve özellikle de çok sevdiğim yaylı tamburu çalmayı ve hattâ onunla, Türk musikîsi formunda eserler bestelemeyi de çok isterdim. Ancak, iyi bir dinleyici olduğumu ve bunu aynen sürdüreceğimi, söyleyebilirim.

-Hayatınızın bundan sonraki kısmında neler yapmayı planlamaktasınız?

Hayatımın bundan sonraki kısmında; inşaallah, sağlık ve huzur içinde yapacağım diğer çalışmalarımı yeni kitaplarımı yayıma hazırlamak, o arada hatıralarımı yazmak ve bugüne kadar pek gün yüzüne çıkarmadığım klasik ve serbest formdaki şiirlerimi, -tekrar gözden geçirerek- neşretmek; imkânlarım ölçüsünde yazı, konuşma, konferans, sohbet v.b. faaliyetlerle topluma yönelik hizmetlerime aynen devam etmek; bunların yanı sıra bir de, yurt içinde ve dışında henüz görmediğim yerlere gitmek, oralarını da gezip dolaşarak, bilgimi ve görgümü artırmak ve tabii torunlarımı da sevmek ve onlarla meşgul olmak istiyorum.

-Türk edebiyatı üzerinde çalışma yapmayı planlayan akademisyen ya da araştırmacılara neler tavsiye edersiniz?

Türk Edebiyatı üzerinde çalışmalar gerçekleştirmek isteyen, bunu düşünen ve plânlayan Lisans ve Lisansüstü öğrencilerimizle, genç akademisyenlere, araştırmacılara naçizane tavsiyem; öncelikle, çok ve dikkatli okumaları, her okuduklarından da notlar çıkarıp, bunlar üzerinde etraflıca, derinliğine düşünmeleri, ileride bunları sistemli bir şekilde değerlendirerek kullanmaları, o arada muhakkak arşive girmeleridir. Bütün bunlar için de:

a- Dikkatli ve sabırlı olmaları,

b- Zamanı çok iyi kullanarak, üzerinde çalıştıkları konu ile ilgili asıl vesikalara, ana belgelere ulaşmaları; her bölümü ve nihayet çalışmanın bütününe belli zaman dilimi içinde bitirme azmi ve kararlılığı içinde bulunmaları,

c- Asla, “Her şeyi ben bilirim!” anlayışı içinde olmamaları, bilimsel şüpheyi temel hareket noktası kabul ederek, daima değişim ve gelişim periyodunu yakalamaları,

d- Düşünme ve çalışma kabiliyetlerini geliştirmeleri, onun için de enerjik ve disiplinli olmaları,

e- Bilimin, oldukça gelişmiş bir zekâ, dikkat, çalışkanlık, her türlü acelecikten uzak bir şekilde sükûnet ve ağırbaşlılık gerektirdiği gerçeğini hatırlarından çıkarmamaları,

f- Çalışmalarını kaleme alırken de, muhakkak “üslûp disiplini”ne sahip bulunmaları; yani ifadelerinin gramatikal açıdan doğru, düzgün, net, açık ve anlaşılır olmasına son derece dikkat ve özen göstermeleri; o arada noktalama işaretlerini yerinde kullanmaları ve iktibas dediğimiz alıntıları da isabetli bir şekilde, yazılan metnin içine -bunların ön ve arkasında bulunması gereken bağlantı cümlelerinin, ifadelerinin uyumuna da dikkat ederek- yerleştirme ve akıcılığın sağlanması becerisini kazanmaları, şeklinde olacaktır.

- Değerli Hocamız, bize vakit ayırdığınız için teşekkür eder; hayatınızın bundan sonraki kısmında, sağlık ve afiyet içinde, edebiyatımıza ve kültürümüze daha nice eserler kazandırmanız dileğiyle huzurlu, mutlu günler dileriz.

- Ben de, bu güzel mülâkat vesilesiyle bana, bunları söylemek imkânını verdiğiniz için şükranlarımı sunar; sizlere de sağlıklı, başarılı nice yıllar ve inşallah ileride hayırlı emeklilikler dilerim.